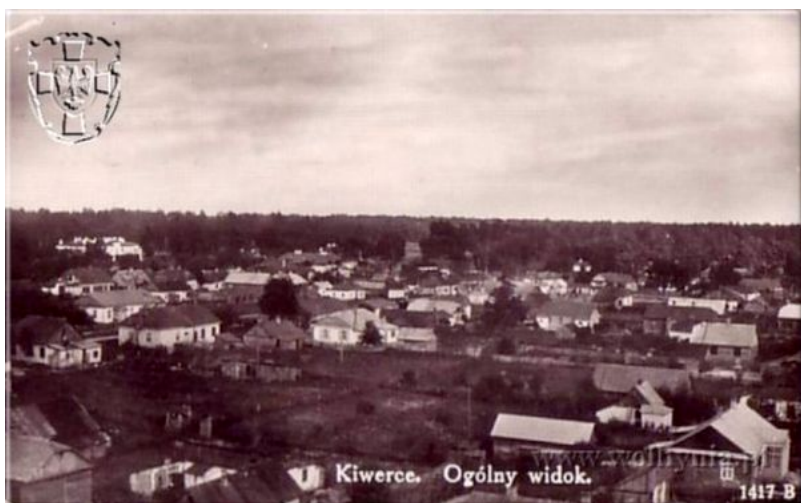

Районна дитяча бібліотека Ківерцівської
районної централізованої бібліотечної системи

Топонімічні легенди та перекази та перекази Ківерцівщини

Ківерці, 2013

Топонімічні легенди та перекази Ківерцівщини : дайджест / Районна дитяча бібліотека Ківерцівської районної централізованої бібліотечної системи; / упоряд. Л. В. Доридор, О. М. Хазанюк; відповід. за вип. Л. І. Михальчук. – Ківерці, 2013. – 32 с.

Дорогі друзі!

У народі споконвіку існували перекази та легенди. Вони з'явилися ще до появи писемності. Їх переказували дітям та онукам, а далі – онукам онуків. З часом легенди збагачувалися все новими подробицями, але основна ідея, закладена в них із давніх часів, завжди залишалася незмінною.

Легенди та перекази – це народні, почасти оповиті казковістю оповідання, які пояснюють ті чи інші природні явища, походження географічних назв, висвітлюють визначні історичні події, оповідають про славетних героїв.

Бібліографічний дайджест **«Топонімічні легенди та перекази Ківерцівщини»** познайомить Вас із легендами та переказами про походження назв сіл, селищ, міст Ківерці та Луцька.

Перший випуск дайджесту розрахований для широкого кола читачів – вчителів, бібліотекарів, студентів, учнівської молоді і всіх тих, хто цікавиться фольклором рідного краю, багатством української історичної народної прози.

ББК 82.3(4УКР-4ВОЛ)

Матеріал підготувала: Л. В. Доридор

Комп'ютерний набір: О. М. Хазанюк

Відповідальний за випуск: Л. І. Михальчук

© Укладач Л. В. Доридор, 2013

© Районна дитяча бібліотека Ківерцівської РЦБС, 2013

Легенди – малосюжетні фантастичні оповіді міфологічного, апокрифічного чи історико-героїчного змісту з обов'язковою спрямованістю на вірогідність зображуваних подій та специфікою побудови сюжету на основі своєрідних композиційних прийомів (метаморфози, антропоморфізації предметів і явищ природи та ін.). Їм притаманні драматизм, стійкість і завершеність сюжету.

На них чи не найбільше позначилося двовір'я. Змішуючи християнські елементи з поганськими, легенди творять у народному уявленні свій окремий фантастичний світ. Його можна назвати новою міфологією, яка, трансформуючи риси давньої міфології, доповнює її новими персонажами, містичними постатями та ін.

Класифікація легенд. Специфіка виникнення та історичного розвитку народної легенди, пов'язана з синтезом різножанрових рис і компонентів, увиразнила тематичне та сюжетно-композиційне розмаїття зразків жанру. Це зумовило значні труднощі класифікації текстів легенд.

Одна з перших спроб класифікації була здійснена М. Драгомановим у виданні «Малорусские народные предания и рассказы. Свод М. Драгоманова» (К., 1876). Він пропонував систематизувати легенди за такими рубриками: 1) природа; 2) міфологія, мерці; 3) люди, наділені чудесною силою; 4) скарги; 5) родинне і суспільне життя; 6) особи й події історичні; 7) місцевість; 8) бувальщини. Як бачимо, в основі поділу лежить тематичний принцип.

На основі етнографічних матеріалів, зібраних М. Драгомановим, а також П. Кулішем, П. Чубинським, Б. Грінченком та ін., спираючись на теоретичну працю М. Костомарова «Слов'янська міфологія» та ін., Г. Булашев створив свою класифікацію легенд. Він, як і Костомаров, працював у руслі міфологічної школи, використовуючи історико-порівняльну методику.

Найближчою до сучасної є класифікація, здійснена М. Грушевським в «Історії української літератури». Тут виділено такі тематичні групи легенд: 1) космос; 2) перші люди; 3) старозавітні легенди; 4) Христологія; 5) апостоли і святці; 6) легенди прив'язані до України; 7) святкування (геортологія); 8) про кінець світу (есхатологія); 9) моралістичні теми.

Очевидно, цей поділ і поклав в основу своєї класифікації О. І. Дей, який залежно від змісту і походження поділив легенди на: 1) міфологічні; 2) антропоморфічні; 3) апокрифічні; 4) топонімічні; 5) історико-героїчні; 6) соціально-побутові та ін. У найповнішому на сьогодні виданні «Легенди та перекази» (К. : Наукова думка, 1985) виділені в окремі тематичні групи 7) космологічні; 8) гідронімічні; 9) зоологічні; 10) етіологічні та інші легенди та перекази.

Лановик М. Українська усна народна творчість : підручник / М. Лановик, З. Лановик. – К., 2006. – С. 487-489.

Ківерці

Від «Тиверців» до «Ківерців»

Це було дуже давно. Навколо града Лучеська росли дрімучі ліси, їх оточували непрохідні болота і озера. В лісах було повно всякого дикого звіра: і олені, і лосі, і тури, дикі кабани і кози, вовки і лисиці, бобри і ондатри та ін. В болотах, річках і озерах аж кишіло риби: і сом, і щука, і карась-короп, і лини, і в'юни, і вугри. А птаства різного! Не перелічити всіх. Людей навкруги було мало. В лісах не було доріг, тільки звірині стежки. І саме сюди почало втікати від нападів кочівників стародавнє плем'я тиверці. Тиверці жили на берегах Дністра у гирлі Дунаю. Під постійним натиском кочових племен трудо- і миролюбиві тиверці відходили все далі на північ і в XI ст. розселилися невеличкими групами на Волині. Найбільше їх жило неподалік Лучеська, біля озера Чистого. Влітку вони збирали гриби і ягоди, ловили рибу, полювали дикого звіра, ласували медом диких бджіл, лісовими горіхами. Все, що можна було сушили на сонці, і заготовляли собі харчі на зиму, носили все це на базар в Лучеськ і обмінювали на хліб, борошно, зерно. А згодом почали розкорчовувати і вирубувати чагарники, розробляли під невеличкі нивки, на яких сіяли різне зерно – жито, пшеницю, овес, просо.

В одній сім'ї була донька-красуня. Така вже гарна вона була! Всі довкола були смагляві і темноокі, а вона – зеленоока, з русою довгою косою. Батько часто брав її з собою на ярмарок в Лучеськ. І закохалася молода тиверчанка в парубка, якого часто зустрічала на базарі. Якось

на град напали татари. Серед убитих був і коханий юної лісовички. Довго сумувала вона за ним: плакала-ридала, блукала лісом сама і врешті-решт прийшла до озера Чистого, ввійшла глибоко-глибоко і вода назавжди забрала її до себе. З того часу озеро замулилося і поросло очеретом. Тільки ранньою весною звідкись прилітає дивний птах і сумно співає на очереті. Люди кажуть, що це суджений тиверчанки.

Тиверцям полюбилося ця місцевість. І вони осіли тут назавжди. Навчилися захищати свою землю від ворога, хазяйнувати.

Записала Доридор Л. В. від Ковальчука Г. С., жителя М. Ківерці (1920 р. н.)

Олика

З назвою містечка пов'язані численні перекази та легенди. За однією з них, слово «Олика» походить від слова «лико» - дерев'яної кори, яку використовували для плетіння личаків (постолів). Згодом тут виникло поселення, яке від торгівлі ликом отримало назву Олика. За свідченням А. Сендкульського, ще в другій половині XIX ст. лика тут було так багато, що ним застеляли цілі вулиці.

Богуш М. Ківерцівщина: крізь віки і долі : історико-краєзнавчі нариси / М. Богуш, Г. Павленко. – Луцьк, 2006. – С. 323

Таємниці сім'ї Радзивілів

Багатства й могутність князівського роду вражали сучасників. В Україні, Білорусії, Польщі, Литві були розкидані маєтки з тисячами ланів землі. А в палацах і замках з покоління в покоління накопичувалися коштовні скарби – порцеляна, кришталь, золото і срібло.

Радзивіли були рицарями і воїнами, вправно володіли шаблею й мушкетом. Чоловіки з роду Радзивілів билися під рідними прапорами. Але найвищими чеснотами були хоробрість, вірність та відвага.

Розповідають, що у XVII ст., коли Польщу роздирали на шматки внутрішні чвари і зовнішні вороги, один з молодих Радзивілів служив у полку «крилатих гусарів». В містечку, де полк зупинився на перепочинок, юнакові впала в око дівчина з

незнатного роду. І вона відповіла йому взаємністю. Обоє розуміли, яка прірва розділяє їх. Проте з безрозсудністю молодості закоханий юнак готовий був покласти до ніг дівчини все – і цілий світ, і власне ім'я. Однак проти шлюбу категорично виступили батьки юнака – бо не могли допустити такого падіння роби, і дівчини – бо розуміли всю примарність родинних зв'язків з найбагатшою сім'єю Польщі. Відчаєві молодих не було меж. Жити разом вони не могли, а окремо – також. І вони вирішили обоє піти з життя. В передсмертному листі, як про найвищу милість вони просили поховати їх разом.

Останнє бажання нещасних було виконано. На могилі посадили два молодих деревця. А через кілька років дерева з'єдналися вершніми частинами крон і росли як одне ціле.

Не один десяток років потому на могилу закоханих приходили люди і дивувалися великій силі кохання і що навіки поєднала і душі людей, і стовбури дерев.

Бубало А. В., записала від Гури А. С., жителя смт. Олика

В давні-давні часи в нашому краю, серед старезних лип, в'язів і беріз протікала невеличка річечка. І саме тут, втікаючи від нападників-кочівників, поселилися кілька сімей племені тиверці. Тут, на березі річки жилося добре. Чоловіки ловили рибу, полювали на звіра, копали собі землянки для житла. А жінки збирали ягоди, гриби. І був серед тих людей майстер на всі руки: і жорна робив, щоб молоти зерно на муку, і човен (чайку), щоб плавати річкою, і вулики для диких бджіл, і личаки плів, (дер лико із липи та в'яза). І таке гарне взуття виходило в нього! Для всіх – і для дорослих, і для дітей, і для хлопців і для дівчат. Лико він вимочував в річці. Воно тоді ставало м'яким і податливим. І стали називати річку Оликою, і поселення на Оличі – Оликою. А лика стільки багато майстер заготовляв, що і стежки вистеляв ним біля свого житла. Бо земля тут була глиниста і якщо піде дощ, то і ніг не можна витягти.

Записала Доридор Л. В. від Дубини Г. Д., жителя смт. Олика

Цумань

Назва селища походить з глибини віків, з далеких південних степів, де в XII-XIII ст. кочували войовничі орди половців, яких на Русі називали «куманами». Невтомний дослідник і знавець минулого Цуманщини О. Дашкевич, який вчителював наприкінці XIX – на початку XX ст. у місцевій церковно-парафіяльній школі, довів, що назва «кумани» була перенесена на Волинь після вдалого походу давньоруських воїнів на половців і поселення полонених на місці сучасного селища, яке в давнину називалося Кумань. Поширеними прізвищами в селищі є Кардаш і Пелех, що свідчать про їх половецьке походження і підтверджується «Словником половецької мови» XIII ст., який зберігається в одній із бібліотек Венеції.

Вперше в історичних джерелах Цумань згадується в 1557 році.

Богуш М. Ківерцівщина: крізь віки і долі : історико-краєзнавчі нариси / М. Богуш, Г. Павленко. – Луцьк, 2006. – С. 335-336.

В давньоруські часи дуже часто різні кочівні племена нападали на багаті і родючі землі, що займає нинішня територія України. Воеводи вирішили відомстити нападникам, налякати їх трохи. Так і зробили. Похід на чужі землі був вдалий. Було захоплено багато коней і

людей. Частину полонених половців (їх на Русі називали «куманами») поселили в далеких густих пралісах. Навколо ліси і болота. Ні проїхати, ні пройти. Пан-воевода наказав своїм полоненим розкорчовувати ліси, викопувати ставки, щоб розширити свої володіння. Час від часу панські десятники приїжджали до «куманів» збирати данину. А те місце, де було поселення ворогів називали Кумань. Одного разу непокірні половці вирішили чинити опір панським слугам. Вони їх повбивали, забрали коней, а самі озброїлись і почали чекати панської помсти. Невдовзі приїхали прикажчики і різні слуги вельможі. Вони прив'язали до дерева в лісі кілька непокірних. За ніч їх звірі розірвали. «Кумани» були наполохані. А ще крім того пан наказав поселитися назавжди в Кумані кільком своїм слугам, щоб не залишати половців без нагляду. Так і було зроблено.

Записала Доридор Л. В. від Арендарчук О. Н., жительки смт. Цумань

Борохів

В одного багатого пана жила кріпацька сім'я. І були в цій сім'ї донька і три сини. Молодий панич закохався в чорнооку красуню-кріпачку. І зробив її своєю наложницею. Три брати помстилися за честь сестри і спалили весь панський маєток, а самі забрали батьків та сестру і втекли в далекі ліси. Оселилися вони в глухому бору, де було багато грибів і ягід. Викопали там глибоку землянку, в якій жили протягом багатьох років.

Вдень сім'я ховалася в землянці, прикритій поваленими сухими деревами і мохом, а вночі виходили полювати на звіра, до річки по воду. Ховалися вони в бору до того часу, аж поки не вмер пан. Тоді потрохи почали з'являтися в селі. Їх називали борохованці, а те місце в бору – Борохів.

Записала Доридор Л. В. від Метехи В. С., жителя с. Борохів

Викентіївка (Завітне)

Колись волинські ліси займали величезні площі. Одного разу в гарний мішаний ліс, що неподалік від села Озера прийшли два орендарі Вікентій і Климентій. Вони поселилися тут в лісі разом із своїми сім'ями і почали розкорчовувати хащі, освоювати нові землі. Для роботи наймали людей з округи. Поступово наймити перебралися ближче до місця роботи і на честь першого орендаря нарекли село Вікентіївкою (Вицентівкою), а хутір неподалік – Климентувкою.

Записала Доридор Л. В. від Чапас О. М., жительки с. Гайове (1923 р. н.)

Грем'яче

Грем'яче виникло в XVI ст. За народними переказами, було це більше 400 літ тому. Втікаючи від визискувачів, група селян вирішила знайти розраду своєму безталанню в дрімучих цуманських лісах. Однак тут їх наздогнали військовики олицького князя Радзивілла. Незважаючи на шалений опір, сміливців розгромили. З тих пір той глухий куток природи почали називати «Гремляче», на місці якого і зі з'явилося село Грем'яче.

Богуш М. Ківерціщина: крізь віки і долі : історико-краєзнавчі нариси / М. Богуш, Г. Павленко. – Луцьк, 2006. – С. 359.

Було це дуже давно. В одного вельможного пана померла дружина. А пан був недобрий до людей, жорстоко карав за найменшу провину як чоловіків, так і жінок і їхніх дітей. Знущанню його не було меж. Після смерті пані він приказав, щоб найгарніші дівчата по-черзі служили у нього покоївками. А хто не виконає наказу – смерть! Збунтувалися три села із його володінь. Парубки забрали своїх коханих і почали втікати в дрімучі цуманські ліси. Щоб здобути собі і своїм милим волю, краще життя, повстанці були готові на все. Пан дізнався про цю зухвалу непокору і попросив у князя Радзивілла допомоги. Погоня із військових і собак дуже швидко наздогнала втікачів. Зав'язався між ними бій. Бій не на життя, а на смерть. Селяни не здавалися. Вони дали панським слугам відсіч. Аж дзвеніло, гуркотіло, гриміло довкола. І луна цього бою котилася далеко-далеко. Непокірних було розгромлено і вбито. А той глухий куточок поліської природи з того часу стали називати «Гремляче».

Записав Арендарчук О. Н., житель с. Грем'яче

Дерно

За переказами, назва Дерно (Дерінь, Дерні) походить від того, що його територія колись була встелена густою рівною травою, а перші поселенці тут дерли дерен, яким обкладали землянки, призьби. Воістину ця версія має певне філософське підґрунтя. Змінюючи зелений покрів землі, люди ніби відкривали щілини до її таємниць. Історія ж не лежить на поверхні. Знімаючи її все нові й нові пласти, покоління за поколінням водночас заповнювали і свої ніші в безперервному процесі літописання. Одна з них – чотирикутне городище, знайдене по дорозі з Дерно до села Одерادي.

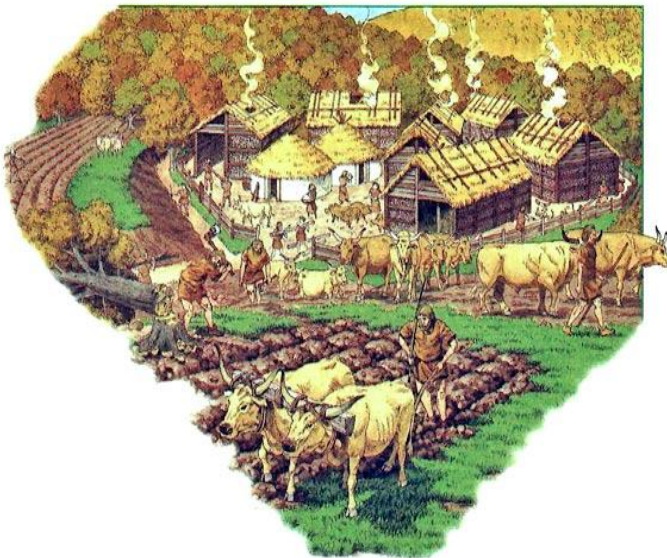
Богуш М. Ківерцівщина: крізь віки і долі : історико-краєзнавчі нариси / М. Богуш, Г. Павленко. – Луцьк, 2006. – С. 365.

До одного невеликого села мав приїхати новий власник – молодий пан. Попередній пан хотів показати це село у всій красі і привабливості. Кілька сільських вуличок були невеликі. Хатинки на них стояли – маленькі, аж повростали в землю, погнилі плоти і загорожі. Все це справляло гнітюче враження. До приїзду нового власника селянам потрібно було прибрати свої хатинки і подвір'я ще краще, як на Великдень. Люди старалися. Загорожі підремонтували, дерева побілили, віконця помили, насадили квітів. А неподалік села був великий гарний луг із зеленою густою рівною травою. Селяни почали дерти дерен і обкладати ним призьби, землянки і вулички. І тоді справді скрізь повеселішало, стало гарно і привітно. А село стали називати Дерні.

Записала Поліщук З. П., жителька с. Дерно

Дідичі

У XVI ст. на мапі Волині з'явилося нове село – Дідичі. За легендою, на місці села була суцільна рівнина і лише один горбок – де зараз побудована церква. З двох сторін село оточували соснові ліси, які збереглися і донині, збереглися і

вікові дуби. Жив на цій землі один багатий дідич, мав худобу, обробляв землю. Були в господаря двоє синів. Жили вони зі статків батька і працювати не поспішали. Та минав час, батько постарів і вирішив поділити майно. Покликав синів та й каже: «Маю я великий скарб, але закопав його, хто знайде, той і багатство матиме». Кинулися сини шукати, нарили горбів і до цього часу можна бачити біля села, потім копали вглиб, так з'явилися дідичівські ставки, нічого не знайшли і знову прийшли до батька. Він похитав головою і говорить: «Не потрібно шукати глибоко, беріть плуг і на поверхні віднайдете». Взялися сини до роботи, переорали вони чимало поля, засіяли його, зібрали щедрий врожай і гроші з того чималі отримали. Зрозуміли вони, що мав батько на увазі. Адже скарб – це земля, яка і нагодує і за працю віддасть. З того часу так і обробляють землю Сосницькі та Дубини, яких в селі найбільше, а вже від них пішли Красовські, Кошинські та інші, та так і працюють вони у своєму селі.

*Записала Дмитрук Т. К., вчитель зарубіжної літератури
Дідичівської ЗОШ, жителька с. Дідичі*

Легенда про села Дідичі та Хром'яків

Перша згадка про село Дідичі належить до 1577 р. збереглася і така легенда про утворення села.

...Жив собі на світі багатий чоловік. І була у нього донька – та така гарна, що ні словами розказати, ні пером описати. Багато хлопців зітхало за нею. Найбільше побивалися два хлопці-молодці Дідич і Хром. Вони так любили красуню, що ладні за неї життя віддати.

Батько дівчини не злюбив хлопців, але сказав, що віддасть її заміж за того, хто осушить озеро, яке було на його землях. Проте ні Дідич, ні Хром зробити цього не змогли. Вони зненавиділи один одного. І ось одного разу в присутності дівчини хлопці затіяли страшну бійку. Дівчину, яка хотіла їх розборонити, смертельно поранили. І вона впала на дно озера. Хлопці теж загинули. Одного хлопця – Хрома – похоронили по один бік озера, а другого – Дідича – по другий бік...

Згодом у цю місцевість завітав ще один молодець, який чув про дівчину-красуню і бажання батька. Він висувив озеро, але дівчину там не знайшов.

Там де були могили хлопців, стали поселятися люди. І назвали одне село Хром'яків, а друге – Дідичі.

*Записала Дмитрук Т. К., вчитель зарубіжної літератури
Дідичівської ЗОШ, жителька с. Дідичі*

Дубище

Вперше поселення згадується в документах 1577р. Про походження його назви існує кілька версій. На одну з них посилається в своєму історико-краєзнавчому

нарисі «Село над Путилівкою» М. Гаврилюк:

«Сталося це ще за часів панської Польщі, коли більшість

українських земель за люблінською унією 1569р.

відійшло до Речі Посполитої. Не визнавали влади панів місцеві селяни, йшли на Січ. З них

виходили сміливі козачі ватажки. Серед них історія пам'ятає ім'я Северина Наливайка. Навесні 1595р. з великими труднощами, долаючи бездоріжжя, нестачу продовольства і фуражу, його загін рухався на Луцьк. Поблизу річки, де росло багато велетнів-дубів, козаки зупинилися на відпочинок. Під одним із них зі своєю охороною і Наливайко. Кажуть, що під час відпочинку півтора десятка дужих хлопців-молодців побитися об заклад, хотіли обняти дерево, під яким сидів їх ватажок. Та, як не старалися, це їх не вдалося. Наливайко вигукнув: «Це вам не дуб, браття, а дубище!» З тих пір це місце почали називати Дубищем.

Дійсно, гігантських дубів тут росло чимало. Тому походження назви села від цих дерев видається цілком ймовірним. Двічі, очевидно, про одне й те ж село Дубище згадує в своєму краєзнавчому словнику професор О. Цинкаловський, відносячи його в XVI-XIX ст. до Дубенського повіту Олицької волості. За свій вік воно мало чимало володарів, а найдовше – князів Радзивіллів. 1651р. селом проходили війська Богдана Хмельницького.

Богуш М. Ківерцівщина: крізь віки і долі : історико-краєзнавчі нариси / М. Богуш, Г. Павленко. – Луцьк, 2006. – С. 377.

Журавичі

Журавлі над Журавичами

Серед мальовничої поліської природи розкинулося красиве село Журавичі в зеленій оправі столітніх дубів. У часи татарського лихоліття предки журавичан жили недалеко від сусіднього з нами нинішнього села Мар'янівка Маневицького району. Місце, де тепер Журавичі, було острівцем, оточеним з усіх боків непрохідними болотами. На ньому гніздилися журавлі. Татари не давали спокою нашим предкам. Журавичани змушені були переселитися на острівця. Так і осіли тут поруч із гордими птахами. Вороги сюди дістатися не могли. Ось так і походить назва села.

Журавлі над Журавичами : легенди рідного краю // Позакласний час. – 2010. - № 6. – С. 74.

Залісоччя й Горянівка

Було то дуже давно, ще до татарської навали. Жив десь на долах, близько чи далеко, того я не чув, один чоловік. І щось йому дуже допекло. Та так, що не міг далі там залишатися. А може, й не хотів, бо між людьми всяке буває. Досить того, що забрав, що міг взяти з собою, і пішов світ за очі.

Ішов тією дорогою, що ще за київських князів була. Ну, так той чоловік йшов день, йшов чи їхав другий. Довго й нудно їхав через ліси та болота. Та й стомився. Став відпочити.

Відпочив. Роздивився – гарне місце! Землі родючі, поряд річка, ліс. Не захотілося йому далі їхати. Побудував сяку-таку хатину та й залишився тут жити. Біля нього осідали інші люди і почали господарювати.

Але скучив чоловік за ріднею, вирішив її провідати і про себе вістку подати. По дорозі зустріли його князівські дружинники та й питають:

- Де ж ти живеш, чоловіче? Як називається твоє село?
- Немає тут села, а я онде, недалечко, з-за лісу.

А вони чи не дочули, чи конче треба було якось те село записати, та й записали Залісоччє.

З часом над'їхав сюди і сам князь. Сподобалась і йому ця місцина. Наказав збудувати тут княжий двір. Це куток і зараз Дворцем зветься. Відтіснив він селян з родючих земель на глини з північного боку від колишнього поселення. О, там-то вони й горя скурали. І назвали нове поселення Горянівкою.

Не одна то сотня літ минула. А села наші Залісоччям й Горянівкою й зараз звуться.

Записала Наталя Кузьмич у с. Залісоччя Ківерцівського району від Йосипа Малька (1920 р.н.)

Давидюк В. Золота скриня: народні легенди й перекази з Північної Волині й Західного Полісся / В. Давидюк. – Луцьк, 1996. – С. 42.

Звірів

Це було дуже-дуже давно. Жив-був один багатий пан і мав він землі видимо-невидимо, а ще більше – лісів. І любив цей пан виїжджати на полювання в глухі непрохідні ліси. І завжди брав із собою вправного молодого кріпака на ймення Василь. А Василь більше за життя кохав молоду красиву покоївку Оксану. Дівчина відповідала йому взаємністю.

Одного разу поїхав пан із своїми гостями і слугами на полювання. Взяли із собою і Василя. Хлопець пішов в загін (заганяти звіра на мисливців) і там напав на нього дикий звір і тяжко поранив. Мисливці повернулися до панського маєтку без Василя. Оксана плакала-ридала, а тоді вночі зібралася і – втекла. Вирішила вона знайти Василя живого чи мертвого. Довго блукала лісами і болотами, а таки знайшла свого коханого. Він був уже при смерті. Але дівчина виходила його, відпоїла цілющими травами. Не повернулися молоді кріпаки до пана, а поселилися назавжди в темних лісах, серед звірів. З того часу і бере свій початок село Звірів.

Записала Доридор Л. В. у с. Звірів

Колись давно-давно, на це місце де розташоване село ріс густий-прегустий ліс, навіть промінчик сонця не міг пробитися до землі. Росло у ньому багато різних рослин, дерев; водилося безліч різноманітних звірів. І ось до цих місць завітали люди, які шукали собі місце для майбутнього поселення. Вони побачили навколо себе таку красиву природу, ще й стільки легкої здобичі на полюванні вирішили тут оселитися. Густий ліс став їм на заваді і вирішили вони вирубати ліс. Коли вирубали ліс без житла залишили

багато лісових мешканців. Після цього багато звірів покинули цю місцевість назавжди, але багато тих які і до сьогодні живуть у Звірівських лісах. І від цих тварин пішла назва села, на їхню честь люди і назвали село Звірів.

Записала завідоюча філією-бібліотеки Гаврилюк Людмила в с. Звірів

Декілька століть тому на місці де зараз знаходиться село Звірів, жив дуже багатий пан. Одного сонячного дня до його володінь підійшли троє подорожніх. Підійшли вони до пана та й завели розмову:

- Красиві у вас землі, затишно у вас і люди живуть заможного, - сказав один із подорожніх.

- А чому у нас має бути не красиво і люди бути бідні? – запитав пан.

- Так дуже красиво і люди, я думаю, щирі й привітні, будь ласка, дайте нам, змученим подорожнім, попити трішки водиці із вашої криниці, - попросив другий мандрівник.

- Ти ба що хочуть, то пити їм, а потім їсти, ану геть звідси! – крикнув пан і прогнав подорожніх.

Коли вони відійшли від пана то назвали його звіром. А ту місцевість де жив пан стали називати Звірів.

Записала завідоюча філією-бібліотеки Гаврилюк Людмила в с. Звірів

Муравище

Село Муравище (назва польської колонії) раніше мало назву Гавчиці. На кінець XIX ст. належало пану Чернецькому і налічувало всього 11 хат. А назва села походить нібито від того, що охороняючи лісові володіння, пан тримав багато собак, а їхній гавкіт було далеко чути навкруги.

*Записала Романюк Тетяна від своєї бабці Романюк Анастасії,
жителька с. Муравище*

Колись давно наша країна –
Розкішна, мила Україна,
Зазнала безліч втрат і лиха,
Та всі казали про це стиха.

Бо короля, що на престолі,
Боялися усі доволі.
Його різкі оті накази
Виконувалися відразу.

Невдовзі буде в нього свято,
Збереться люду там багато.
І будуть щиро всі вітати,
З народженням його дитяти.

І наш король мало не скаче
На радощах, от-от заплаче,
Бо син у нього народився.
Ніхто в ті миті не журився.

Минали дні, минали ночі,
І розцвітали карі очі.
Мужнів хлопчина, його стан,
Як непохитний океан.

Хлопчина виріс, як у казці,
Ще не було таких в династії.
І захотів усю країну
Побачити в весняну днину.

Відвідав наш Петро Карпати,
І Кримські гори буде знати,
І ті міста, що є на сході,
Й красу Волині при нагоді.

І та Волинь зачарувала,
Неначе вся вона вже знала.
Бо поставав Волинський край
В очах хлопчини наче рай.

Ось так, мандруючи, він їхав
І в хутірок малий заїхав,
А там, на нічку попросився.
І в хаті вбогій поселився.

У тій хатині є дівчина:
Вродлива і гнучка Галина,

Всі парубки її любують
І залюбки з нею воркують.

Петро в Галину закохався,
Весь вечір ніжно усміхався.
Він дівчину ту веселить,
Не хмуриться вона й на мить.

Так цілу нічку розмовляли,
Нітрішечки вони не спали.
На ранок знов дівчині в поле,
А в серденьку так щось і коле.

Покохала молодого,
Серденькові дорогого,
А в душі біль огортає,
Милого ж випроваджує.

Та Петро не міг здержатись,
Щоб в коханні не зізнатись,
І вона ж йому те саме:
Що кохає до безтями.

Принц в Галини залишився,
Й доленці своїй корився.
Між кількох хатин він жив
І нічого не просив.

Король-тато зажурився,
Де синок його подівся.
Весь палац перевернув,
Й відповідь таки здобув.

І дізнавсь, що на Волині,
Він сподобався дівчині,
Що живе в убогій хаті,
І в родині небагатій.

Та й помчав несамовито
Наш король туди сердито.
Бо не міг не наказати,
Щоб дівчину ту не брати.

Бо не міг він допустити,
Й сина в бідняках лишити,
А хотів, щоб той женився,
Із царями поріднився.

Молодята, як дізнались,
В лісі швидко заховались,
Бо боялись, що пан знає
І коханих роз'єднає.

В лісі їм допомагали:
Із усіх сторін примчали
Гарні друзі лісові,
Щоб допомогти в біді.

Всі мурашки позбігались,
Бо вони також дізнались,
Що любов слід рятувати,
І героям помагати.

Ліс вони той добре знали,
Й молодятam показали
Місце, де нога не стала,
І людина ще не знала.

А коли кохані спали,
Друзі їх оберігали.
Хоч вони були маленькі,
Та швидкі й спритненькі.

Хижі звірі не кусали,
Бо вони всі добре знали,
Що сам Бог велить кохати

І серця цих двох єднати.

Наш король не зупинився,
І на молодят ще злився.
В ліс зі слугами подався,
Бо ніколи не здавався.

Дуже довго їх шукали,
І куди вже йти не знали.
Увесь ліс вони пройшли
І нікого не знайшли.

Як додому повертались,
Тоді дуже полякались,
Бо таку силу мурах,
Ще й не бачив падишах.

Наш король почав втікати,
І коня щосили гнати,
Але раптом озирнувся,
Голос хлопчика почувся.

Він побачив свого сина,
І з ним дівчину Галину.
А навколо їх мурахи,
І щебечуть зверху птахи.

Ті мурахи захищають
Птахи зранку їм співають
Вся природа навкруги
Друзі, а не вороги.

Король хоче наступити
Та мурашок не спинити
І не змінить він погоди
В очах матінки природи.

Зрозумів, що все це марно

Молодята живуть гарно
І не слід їм заважати,
А лише допомагати.

Король бачив, що природа
Ніжно їм співає оду
І безкраї небеса
Поєднали їх серця.

Він без всякого вагання
Допоміг тому кохання,
А просту, убогу хату
Збудував немов палати.

Потім ще він зводив хати
Почав людям помагати
І село розбудував,
А назвати як не знав.

«Гавчиці» - люди казали
Й короля усе питали
Але він іще вагався
І у молодят питався.

А вони кажуть, що треба
Не забути чисте небо
І мурах, що помагали
Серденька їх поєднали.

Й мудреця пішли питати,
Як село оте назвати,
Щоб воно всі свої роки,
Лиш несло в домівки спокій.

І мудрець сказав сміливо:
«Хай живе там люд щасливо
Як мурахи працьовиті,
А серця добром налиті.

Село Муравищем хай зветься
І усім ніжно сміється
Хай барвінком розквітне
І завжди буде привітне».

З того часу й по цій днині.
Є Муравище в країні,
Де працюють всі завзято,
А в серцях панує свято.

Записала Зданевич Ірина уч. 9 кл., с. Муравище

Карпилівка

Неподалік Цумані і села Башлики була гарна місцевість. І зелені угіддя і навколишні ліси належали князям Радзивілам. В цій безлюдній місцевості текла невеличка річечка Ровець і вабила різнотрав'ям болото Козине. Але найбільше славилась місцевість кропивою. Зелені непрохідні плантації пекучого зілля розповзлися по найнепомітніших куточках. Кропива не давала нікому проїхати, ні пройти. Її зжинали, скошували, протоптували стежки, але все одно весною виростали нові зарослі жалючої кропиви, які не хотіли нікого пропускати в своє зелене царство. Цю місцину стали називати «Кропиловкою». І ще довго, коли навіть вже жили перші селяни тут, не можна було знищити цю корисну і таку настирну рослину.

Поля тут були бідні, піщані. Селяни будували хати з нетесаних колод, з маленькими вікнами, дахи крили соломкою або дранкою. Жителі села Кропиловки хоч і тяжко працювали, але жили бідно, тому вимушені були найматися на роботу до Радзивілів.

Записала Доридор Л. В. від Фень К. С. в с. Карпилівка

Клубочин

Село Клубочин розташоване в північно-західному напрямку від селища Цумань. Перша згадка про село датується 1583 роком. За припущеннями О. Цинкаловського, Назва Клубочин пішла «від слів Клубик, Клубуки або Клобуки, в наших літописах Чорні Клобуки – назва кочовиків тюркського походження, які жили в початках XI століття».

Богуш М. Ківерцівщина: кризь віки і долі : історико-краєзнавчі нариси / М. Богуш, Г. Павленко. – Луцьк, 2006. – С. 453.

За легендою назва села походить від слова «клубочитися». Зубожіле молоде подружжя втекло від лихого пана і поселилося в глибокому лісі. Так і жили вони далеко від людей, і ніхто не догадувався про їхнє існування. Одного зимового вечора до них, орієнтуючись на дим, що клубочився над лісом, прибули кілька панів-мисливців. З того часу, родину ніхто не зачіпав: вельможі були вдячні за врятоване своє життя.

Записав Калитка Г. П., житель с. Клубочин

Кульчин

Легенди та оповідки пов'язують заснування села із власним іменем – прізвищем панів Кульчинських. Такий шляхетний рід дійсно жив на нашій землі і цю версію походження назви села не слід відкидати відразу, бо суфікс «чин» свідчить про належність котромусь із панства, або заснування села кимось із представників князівського роду. Старожили розповідають з приводу цього переказ: У давні часи жив граф тут Кульчинський. Він загинув у бою з монголо-татарами, а на його місце стала дружина. Вона організувала ремісниче поселення.

Корінні жителі села пригадують, що ще на початку XIX ст. жив пан Кульчинський за сосниною, де згодом знаходився колгоспний курятник. Там росли дерева різні. Воду його слуги носили глечиками на коромислі.

«Граф Кульчинський сидів

Із спогадів Ковальчука Володимира Юхимовича, жителя с. Кульчин

22

Перше, де село топіра, хуторець маленький був. А коло тих хатей тоді липи росли. Дей їдного разу монголи ішли сюдою. То оно їх забачили люди, як зачали утікати. А дитя якесь, що гралося в піску, як той гвалт зобачило, злякалося і втекло хутко на липу.

Хутір спалили, але той хлопчик на липі живий зостався.

На згарище ніхто не вернувся, десь у гинчому місці побудувались.

А той хлопчик, як виріс, пішов у військо, щоб татарам одомстити. А як вернувся, то коло тих лип поставив першу хату на старому місці. Коло нього й гинчі люди побудувались. Стало село. І не в одному селі не було так лип багато, як тут. Тим то його й назвали так.

*Записав 1992р. Юрій Громик у с. Липно Ківерцівського району
від Громик Мотрі (1919 р.н.)*

Давидюк В.Золота скриня: народні легенди й перекази з Північної Волині й Західного Полісся / В. Давидюк. – Луцьк, 1996. – С. 41.

Личани

Давно-давно це було. Захищене з усіх сторін могутніми лісами, стояло собі зовсім невеличне українське село. Розміщене вон обуло недалеко від

Олики – центра виробництва lika. Основним заняттям чоловіків стало плетіння личаків. Зросло село. Зросла і майстерність людей, а значить, і росла слава. Замовляти личаки стали з інших сіл. А саме село, через те, що тут так майстерно плели личаки, стали називати Личаки, а згодом – Личани.

Протікає в селі і річка – Путилівка. Назва її походить від того, що річка тече вздовж колишнього торгового шляху, путі, який проходить і через наше село. Дуже давно на річці була розміщена гребля, яка називалася Царською.

Записала Калакун Вікторія, жителька с. Личани

Оповіді про куточки села Личани

Легенда про Крилову гору

Якийсь князь зібрав воїнів і вирушив з ними боронити свою землю від татар. Вони здалеку йшли, а тому стомились. Вибрали собі місцину, розбили табір і вирішили переночувати, щоб відпочити трохи перед дорогою. Місце було зручне: підвищення – невисока кругла гора, з якої було видно навкруги далеко-далеко.

Впала ніч на землю. Заснув табір. Все тихо навкруги. Не чути обережних кроків вартових, лише князь не спить. Коли раптом, де не візьмись, закружляла над табором мала пташина. Заскиглила сумним голосом, вселяючи в серце молодого князя тривогу. Розсердився князь і вистрілив. Впала пташина, розкинула своє крило (дуже було перебите). Все затихло. Задрімав і князь біля згаслого вогнища. А вранці прокинувся і не впізнав місцини. Гора ніби поменшала, витягнулась в один бік і стала своїм виглядом нагадувати крило забитої вночі пташинки. З тих пір називають люди цю гору Криловою горою.

Записала Калакун Вікторія, жителька с. Личани

Легенда про Вакулову гору

Жив у селі дуже гарний хлопець, якого звали Вакула. Був він один у матері. Прийшла пора і задумала мати оженити сина на багатій, але некрасивій дівчині Лукерії. Хлопець пішов проти волі матері, тому що давно кохав бідну сироту Настю. Мати була невблаганна, але син також. Тоді таємно від сина вона отруїла Настю, а сина заставила оженитися на багатій Лукерії. І коли молоді їхали до церкви, щоб обвінчатися, гора, через яку вони їхали, ніби розступилася і всі весільні люди, молодий і молода, коні пішли під землю. Гора зійшлася, як нічого і не бувало.

З того часу гору називають Вакуловою. І кажуть, якщо притулити вухо до того місця на горі, де пропало весілля, в той самий день, коли воно було, то чути весільні дзвони з-під земля.

Записала Калакун Вікторія, жителька с. Личани

Небіжка

В давні часи жила в місті Луцьку одна багата пані. Ця пані була не злою, ні доброю. Вона мала кілька великих будинків, багато родючої землі біля Луцька, пару сотень кріпаків. Пані любила бали, гостей, розваги, на зиму їздила в Париж чи Відень. Не помітила як швидко зістарилася, зів'яла її краса, не стало молодості і вже нічого не цікавило її на білому світі. Своїх дітей вона не мала, виховувала сестрину доньку та сина. Чоловік сестри розорився і рано помер, а слідом за ним і його дружина, залишивши двійку дітей на утриманні багатій сестри. Небогу видала заміж і подарувала їй будинки у Луцьку, а племіннику (небожу) залишила землі, де він побудував собі будинок. І стали називати ту місцевість Небіжка.

Записала Доридор Л. В. від Хомук В. В., жителя с. Небіжка

Озерце

Оповіді про куточки села Озерце

Мачульці

Мачульці – там мачали коноплі. Вони знаходилися за лісом. У цій місцині завжди стояла вода і люди вимочували льон і коноплі. Як розповідали старі люди, там колись росли печериці і були вони дуже тверді. Діти печерицями гралися, вирізали іграшкові стільчики. Назва Мачульці пішла від того, що там завжди було мокро. Деколи вода прибувала так, що один хлопчик, вийшов із свого дому і втопився. Там і знаходилося колишнє село Кульчин, а вже після війни люди перейшли туди, де село знаходиться тепер. Стояла колись давно на Мачульцях церква, яка провалилася під землю. В цей храм, оповідають, ходили люди з теперішніх Клепачева та Озерця. Біля того місця, де стояла церква, виросла квітка, а в неї листок із хрестиком. А до тої церкви були могили в Кульчинському лісі. Ці могили були з давніх часів.

Із спогадів Токарчук Зінаїди Корнійвни, жительки с. Озерце

Розкопаниця

У селі Озерце під назвою Мачули було болото. Пан захотів його висушити і наказав своїм кріпакам копати рів, щоб спустити воду з болота. У той час вийшов указ про скасування кріпосного права. Робітники, які там працювали, кинули роботу недокінченою, а рів залишився.

Записано Каленюк Аліною, жителькою с. Озерце

Возомії

Паралельно з трасою, яка йде через Озерце, є маленька вуличка. Її називають Возомийською. У кінці її колись було маленьке озерце з назвою Возомії. Очевидно, там мили вози.

Записано Каленюк Аліною, жителькою с. Озерце

Ромашківка

Ця місцевість в будь-яку пору року була красивою і вабила до себе людей. Зимою тут все іскрилося і сяяло від снігу, від тої близьни аж в очах мерехтіло, а з весни і до осені тут розквітали ромашки. Білі-білі пелюстки, а посередині – жовті сонечка. Омиті рясними дощами, обвіяні швидкокрилими вітрами, квіти ніби просилися до людей. Їм було самотньо. Адже ніхто не бачив їхньої краси, не милувався ними. І коли одного року прийшли люди, які будували залізничну дорогу, ромашки розцвіли так рясно, що навіки

зачарували тих людей. І вони над усе забажали там жити завжди, сіяти хліб, народжувати і рости дітей, садити сади і завжди милуватися ромашками. Так і поселилися тут люди і назвали поселення гарно і просто – Ромашківка.

*Записала Доридор Л. В. від
Гламазди А. Б., с. Ромашківка*

Сильне

За переказами, його мешканці пережили в давнину страшну хворобу – чуму, за іншими переказами – епідемію холери, від якої померло багато людей. На ймовірність цієї версії вказує те, що до наших днів збереглося урочище під назвою «Холерні могили». Від холери помирало мале і старе, бо і земля, і худоба, і люди були заражені цією хворобою. Однак залишати село ніхто не хотів. Тоді з наказу властей заставили людей переселитися на нове місце силою, як говорили в давнину «насильно». Через це переселенці й назвали своє село Силно, заселивши поряд з давно обжитими «Селищами» урочища «Чурка», «Кунга», «Потереби».

Записала Доридор Л. В. від Ройко Л. К., жителя с. Сильне

Богуш М. Ківерцівщина: крізь віки і долі : історико-краєзнавчі нариси / М. Богуш, Г. Павленко. – Луцьк, 2006. – С. 453.

Скреготівка

Оповіді про куточки села Скреготівка

Колись давно жила бідна вдова. Була у неї дочка на ймення Горинь. Дівчина росла гарною, доброю, завжди допомагала матері по господарству. Не один хлопець задивлявся на неї. Але ніхто не хотів взяти її за жінку, через те, що вона була бідна.

І от якось з'явився в селі старий, горбатий, зате багатий чоловік. Сподобав він собі Горинку. Мати подумала віддати дочку за нього заміж. Бідна дівчина як почула, стала утікати. Бігла Горинь по ярах і лісах, лила свої сльози. А за нею біг її нелюб. От добігла дівчина до річки, там вона і

потонула. А по тих місцях, по яких бігла Горинка з її сліз стала річка, яку і дотепер називають Горинь.

Записала Мартинюк Надія с. Скреготівка

Легенда про «Чортове болото»

За селом Скреготівкою у лісі було озеро, а тепер там «Чортове болото».

Як на село вже німці наступали,
Селяни у глиб лісу повтікали.
Сховались у чагарниках болота,
Що люди «Чортовим» давно назвали.

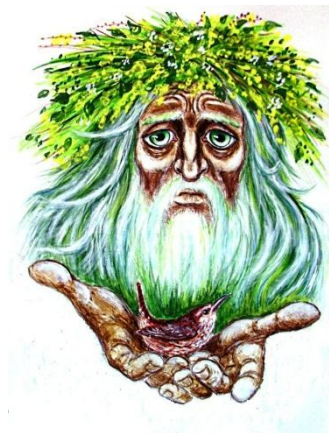
У цих місцях колись жив лісовик
Він доньку мав красунечку вродливу.
І закохався в неї водяник,
Що душу мав чорну й зрадливу.

І залицятися до дівчини він став,
Хотів добитися її руки.
Щодня лілеї білі дарував,
І різні лісові квітки.

Та дівчина дарунків не приймала
Для неї всі вони були бридкі
То ж ненависному водянику сказала,
Що не діждеться він її руки.

Ох розлютився ж цар підводний
Звелів він слугам дівчину схопить.
І за переказом народним
Наказав красуню в озері втопить.

А лісовик у лісі доньки не знайшовши,
На берег озера прибіг.
Та запізнився бідолашний,
Дочку від гибелі він не вберіг.

Від горя розум в батька помутився,
Він став ревіть, як дика звірина.
І став дуби у озеро валить,
І завалив його до дна.

Дуби давно вже погнили
На місці озера чагарники й трава.
І вкриті очеретом болота,
Обходила кожна жива душа.

Галас Ольга с. Скреготівка

Суськ

Побутує декілька версій щодо походження назви села. Перша: свою назву воно успадкувало від поміщика Суса, власника навколишніх земель. Друга: перші жителі селились далеко один від одного в землянках, що заривались глибоко в землю. Сусіди жартували: «Закопався в землю, як суслик».

*Богуш М. Ківерцівщина: крізь віки і долі :
Істориико-краєзнавчі нариси / М. Богуш, Г. Павленко.
– Луцьк, 2006. – С. 465.*

Серед дрімучих непрохідних лісів, втікаючи від нападників, поселилися кілька родин. Місце вони вибрали надійне – ліси і болота, в які ворог боявся і носа поткнути. Земля тут була піщана. Поселенці рили землянки глибоко в землі і жили далеко один від одного. Вони закопувалися в землю, як суслики. Звідси і Суськ. А ще в лісі було гарне озеро, яке забезпечувало людей і водою і рибою.

Записала Котельчук А. М., жителька с. Суськ

Тростянець

Згідно з давніми переказами, Тростянець з'явився в княжу добу, коли гужові шляхи почали витісняти водні. Його засновниками були волинські князі, які колись поставили серед місцевих жителів військову залогу для охорони важливого торговельного шляху, біля якої знайшли притулок і перші поселенці.

За іншою легендою, на місці теперішнього села були непрохідні болота, зарослі очеретом – «тростиною». Сюди нібито втекла від набігів татар група людей, котрими правив чоловік, у якого був син Тростян. Тому чоловікові сподобалася ця незаймана природна місцина, де він заснував поселення, яке назвали на честь тростяна – Тростянцем.

В архівних документах село вперше згадується 1570р.

Богуш М. Ківерцівщина: крізь віки і долі : історико-краєзнавчі нариси / М. Богуш, Г. Павленко. – Луцьк, 2006. – С. 469.

Луцьк

Діялося це дуже-дуже давно. Тоді, коли ще не було міста Луцька. Глухі ліси стояли над берегами Стиру, захищаючи від нападу невеликий простір, де опісля виросло місто, стиснуте обабіч болотами. Де-не-де виднілися поля, обрамлені людською рукою. Найбільше скупчення жител-куренів і землянок знаходилося на лівому березі Стиру, де тепер передмістя Гнідава.

Гордо плив Стир старим руслом під Гнідавою. Понад берегом невисокий білявий хлопчина пас худобу. Раптом, дивиться проти течії, він помітив щось дивне: якийсь предмет невеликих розмірів плив по воді. Це була невелика, добре осмолена бочка. Цю знахідку він витяг на берег та заніс додому.

Вдома батьки розбили бочку і знайшли в ній кусок шкіри з якимсь написом. Не вмів ніхто того прочитати. Отже, сховали шкіру, чекаючи нагоди, щоб розкрити таємницю.

За декілька днів прибули якісь люди, що йшли за течією річки і шукали бочку. Тим часом про подію з бочкою знала вже вся околиця. Цих людей скеровано до батьків пастуха. Прибулі негайно розпочали бесіду:

- Ми, посланці з міста Перемишля над Стиром, виконуючи волю віча наших городян, прийшли шукати бочку з документом на право заснування міста. Уже декілька років у місті нашому немає спокою. Отже, постановило наше віче всім нам переселитися в іншу місцевість, може, хоч там минеться незгода між нами. Для того ми постановили документ на право заснування міста покласти в бочку та кинути її в Стир. Туди, де її знайдуть, ми й переселимося.

Минуло ще трохи часу, і на місці теперішнього Луцька виросло дуже добре укріплене городище. Лише не мало воно назви. Нарешті одному із старійшин спало на думку запитати пастуха його ймення.

Виявилось: пастуха називають Луцько. Отож, і місто назвали Луцьком на честь хлопця, що витяг бочку із Стиру.

Луцьк у легендах. [Електронний ресурс] : Волинь туристична. – Режим доступу : http://www.vturyzm.com.ua/blog/luck_u_legendakh/2012-03-15-145, вільний. – Заголовок з екрану. – Мова : укр.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богуш М. Ківерцівщина: крізь віки і доли : історико-краєзнавчі нариси / М. Богуш, Г. Павленко – Луцьк : Надстир'я, 2006. – 520с.
2. Давидюк В. Золота скриня: народні легенди й перекази з Північної Волині й Західного Полісся / В. Давидюк – Луцьк : Вежа, 1996. – 105с.
3. Журавлі над Журавичами : легенди рідного краю // Позакласний час. – 2010. – № 6. – С. 74.
4. Лановик М. Українська усна народна творчість : підручник / М. Лановик, З. Лановик. – К. : Знання-Прес, 2006. – 591с.
5. Липне (Ківерцівський район) [Електронний ресурс] : Вікіпедія — вільна енциклопедія. — Режим доступу : http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9B%D0%B8%D0%BF%D0%BD%D0%B5_%28%D0%9A%D1%96%D0%B2%D0%B5%D1%80%D1%86%D1%96%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D1%80%D0%B0%D0%B9%D0%BE%D0%BD%29, вільний. — Заголовок з екрану. — Мова : укр.
6. Луцьк у легендах. [Електронний ресурс] : Волинь туристична. — Режим доступу : http://www.vturyzm.com.ua/blog/luck_u_legendakh/2012-03-15-145, вільний. — Заголовок з екрану. — Мова : укр.

Зміст

I. Вступ	3
II. Легенди і перекази	4
1. Ківерці <i>Від «Тиверців» до «Ківерців»</i>	4
2. Олика <i>Таємниця сім'ї Радзивілів</i>	5
3. Цумань	6
4. Борохів	7
5. Викентіївка (Завітне)	8
6. Грем'яче	8
7. Дерно	9
8. Дідичі	9
- <i>Легенда про села Дідичі та Хром'яків</i>	10
9. Дубище	11
10. Журавичі	12
11. Залісоччя й Горянівка	12
12. Звірів	13
13. Муравище	14
14. Карпилівка	20
15. Клубочин	21
16. Кульчин	21
17. Липне <i>Село над річкою Черемошна</i>	22
18. Личани	23
- <i>Легенда про Крилову гору</i>	23
- <i>Легенда про Вакулову гору</i>	24
19. Небіжка	24
20. Озерце	25
- <i>Мачульці</i>	25
- <i>Розкопаниця</i>	25
- <i>Возомії</i>	25
21. Ромашківка	25
22. Сильне	26
23. Скреготівка	26
- <i>Легенда про «Чортове болото»</i>	27
24. Суськ	28
25. Тростянець	28
26. Луцьк	29
III. Література	31